

eis qui sanari nolunt: vocat insanus: Et sepe ne hoc vocet a desperatis hoibus: trepidat facere et differt: quod oim fidelissimus et potentissimus medicus imperavit. Non ergo nunc isti possunt erubescere: quibus ne nos erubescamus optandum est: et a proposito itinere vel reuocemur vel impediamur vel retardemur. Sed veniet tempus ut illi erubescant: dicentes ut scriptum est: Ibi sunt quos aliquando habuimus in derisum et in similitudinem improperij. Nos insensati: vitam illorum estimabamus insaniam: et finem illorum sine honore. Quomodo computati sunt inter filios dei: et inter sanctos fors illorum est. Ergo errauimus a via veritatis: et iusticie lumen non luxit nobis: et sol non ortus est nobis. Repleti sumus iniquitatis via et perditionis: et ambulauimus solitudines difficiles: viam enim domini ignorauimus: Quid nobis profuit superbia: aut quid diuitiarum iactatio contulit nobis: Transierunt omnia illa tanquam umbra. Quod autem ait: **Conuertantur et confundantur:** Quis non iudicet esse iustissimam penam: ut peruersione ad confusionem habeant: qui ad salutem habere noluerunt. **Bende addidit: Valde velociter.** Cum enim iam desperari cepit iudicij dies: cum dixerint pax: tunc eis repentinus veniet interitus. **Quicquid autem venerit: celerrime venit** quod desperat esse venturum: Et longitudine vite huius non facit sentiri: nisi spes viuendi. Nam nihil videtur esse celerius: quam quicquid in ea iam preteritum est. Cum ergo iudicij dies venerit: tunc sentient peccatores: quos non sit longa ois vita que transit. Nec oino eis videri poterit tarde venisse: quod non desiderantibus: sed potius non credentibus venerit. Quod et illud habet accipi potest: ut tanquam gementem et tam sepe diuque flentem deus exaudiuit: intelligatur liberata a peccatis: etiam oes peruersos motus carnalis affectionis domuisse: sicut dicit: **Discedite a me oes qui opamini iniquitate: quoniam exaudiuit dominus vocem fletus mei.** Quod cum ei peruenit: non mirum est si iam ita perfecta est: ut oret per inimicos suos. **Id est ergo ad hoc pertinere quod dixit: Erubescant et conturbentur omnes inimici mei: ut de peccatis agant penitentiam: quod sine confusionem et conturbationem fieri non potest.** Nihil itaque impedit sic accipere et illud quod sequitur: **Conuertantur et erubescant: Id est conuertantur ad deum: et erubescant se in prioribus tenebris peccatorum aliquando gloriosos.** Sicut **Aplius dicit: Quam enim gloriam habuistis aliquando in his in quibus nunc**

erubescitis. Quod autem addidit valde velociter: aut ad optantis affectum: aut ad christi potentiam referendum est: **Qui gētes que per idolum suis persequerant ecclesiam: ad euangelij fidei tanta temporum celeritate conuertit.**

Explicit Tractatus de ps. VI.

Incipit Tractatus de ps. VII.

Psalmus ipsi David que cecidit dno per vobis Chusi filij gemini.

Historiam quidem unde occasione istius propheta sumpsit: in regiorum secundo libro cognoscere facile est. Ibi enim Chusi amicus regis David transitum fecit in partes Absalon filij eius: qui aduersus patrem bellum gerebat: ad exploranda consilia et renuntianda que aduersus patrem ille moliebatur: auctore Achitofel: Qui defecerat ab amicitia David: et filium eius aduersus patrem consilijs quibus posset: instruebat. Sed quoniam non ipsa historia in hoc psalmo consideranda est: de qua propheta mysteriorum velamen assumpsit: si transitum ad christum fecimus: auferatur velamen. Et primo ipsorum nominum significatio interrogemus: quid sibi velit. Non enim defuerunt interpretes: quod hec ipsa non carnaliter ad litteram: sed spiritualiter inuestigantes: edicerent nobis quod Chusi interpretatur silentium. **Gemini autem dexter: Achitofel fratris ruina.** Quibus interpretationibus rursum nobis traditor ille Judas occurrit: ut Absalon eius imaginem gestet: secundum quod patris pax interpretatur: quia pacatus erga illum extitit pater: quous ipse dolis suis bellum haberet in corde: sicut in psalmo. iij. tractatum est: **Quemadmodum autem inuenit in euangelio filios domini nostri Iesu christi dictos esse discipulos: sic in eodem euangelio inuenitur etiam fratres esse appellatos.** Resurgens enim dominus ait: **Ecce et dicite fratribus meis.** Et **Apostolus etiam dicit primogenitum in multis fratribus.** Discipuli ergo eius ruina qui eum tradidit: recte intelligitur fratris ruina. Quod Achitofel interpretari diximus. Chusi autem quod interpretatur silentium: recte accipitur aduersus illos dolos domini nostri silentio dimicasse: id est altissimo secreto quod cecitas in israel ex parte facta est: cum dominum persequerentur: ut plenitudo gentium intraret: et sic omnis israel saluus fieret. **Ad hoc profundum secretum atque silentium cum venisset Apostolus: exclamauit quasi quodam ipsius altitudinis horrore percussus.** Quod altitudo diuitiarum sapientie et scientie dei: quos inscrutabilia sunt iudicia eius: et inue-

Alia lra
erubescant.

Angabiles viē ipsius: Quis enim cogno-
uit mentē domini: aut quis cōsiliarius illi-
us fuit: Ita magnū illud silentiū non expo-
sitione magis aperit: q̄ admiratione com-
mendat. Hoc silentio dominus sacramen-
tū venerabilis passionis occultās: volun-
tariam ruinā fratris: id est nefariū scelus
traditoris sui: in sue misericordie atq; pro-
videntie ordinē vertit: Ut quod ille ad p-
niciē vnus hominis peruersa mente facie-
bat: iste ad salutem omnium hominū prou-
da gubernatione cōferret. Cantat q̄ psal-
mū domino anima perfecta: que iam dig-
na est nosse secretū dei. Cantat pro verbis
Chusi: quia meruit nosse verba illius silen-
tij. Apud infideles enī et persecutores: si-
lentiū est illud atq; secretū. Apud suos au-
tem quibus dictū est: Jam nō dicam vos
seruos: quia seruus nescit quid faciat do-
minus ei⁹: vos autē dixi amicos: q̄ omnia
que audiui a patre meo: nota feci vobis.
Apud amicos ergo eius non est silentiū:
sed verba silentij: id est ratio exposita et ma-
nifesta illius silentij. Quod silentiū: id est
Chusi: dicit filius gemini: id est dextri. Nō
enī abscondendū erat sanctū: quod p̄ illis
gestū est. Et tñ iquit: Nesciat sinistra tua:
quid faciat dextera tua. Cantat ergo aīa p-
fecta in p̄phetia cui secretū illud innotuit:
p̄ verbis Chusi: id est pro cognitiōe eius-
dē secreti. Quod secretū: dexter deus: id ē
sauens atq; p̄pitius ei: operatus est. Qua-
re hoc silentiū filius dextri appellatur: qd̄
est Chusi filius gemini.

Alia s̄
t libera.

Domine deus me⁹ in te spe-
raui: saluū me fac ex oibus
persequentibus me et erue
me. Tanq̄ cui nō restat iam perfecto nisi
inuidus diabolus superato omni bello at-
q; aduersitate vitiorum: dicit: Saluū me
fac ex omnibus p̄sequētib⁹ me et erue me.
Nequādo rapiat vt leo animas
meā: Sicut Apostolus: Auersari⁹ vester
tanq̄ leo rugiens circuit: querēs quē deu-
ret. Itaq; cū diceret per pluralē numerū:
saluū me fac ex omnibus p̄sequētib⁹ me:
singularē postea intulit dicens: Nequādo
rapiat vt leo animā meā. Nō enim ait: ne-
quādo rapiant: sciēs quis resisterit inimi-
cus: tam p̄fecte anime vehemēter aduer-
sus. Nū nō ē qui redimat: neq; qui
saluū faciat. Nō est ne ille rapiat: duz tu
nō redemus: neq; saluū facis. Si enī deus
nō redimat neq; saluū faciat: ille rapit. Et

vt manifestū sit iam perfectā animā hoc di-
cere: cui solius diaboli fraudulētissime in-
sidie cauēde sunt: vide qd̄ sequat. **Do-
mine deus meus si feci istud: Quid
est hoc qd̄ vocat istud: An q̄ nō dicit no-
men peccati: vniuersale peccatū intelligē-
dū est. Qui intellect⁹ si displicet: illud ac-
cipiam⁹ dici qd̄ sequit: Tanq̄ si interrogas
semus qd̄ est hoc qd̄ dicis: istud respōdit:
Si est iniquitas in manib⁹ meis.
Iā ergo manifestū est: de omni peccato di-
ci. Si reddidi retribuētibus mi-
hi mala: Quod nō pōt vere dicere: nisi
p̄fectus. Aut quippe dñs: Estote p̄fecti: sic
pater vester q̄ est in celis: Qui solē suū ori-
ri facit sup bonos et malos: et pluit sup i-
ustos et iniustos. Qui ergo nō reddit retri-
buētibus mala: p̄fectus est. Cui itaq; oret
anima p̄fecta p̄ verbis Chusi filij gemini:
id est p̄ cognitiōe illius secreti atq; silētij:
quod p̄ salute nostra operatus est p̄pitius
nobis et misericors domin⁹: vt toleraret et
patientissime sustineret dolos traditorū sui.
Tanq̄ huic p̄fecte anime dicat exponēs
rationē ipsi⁹ secreti: Ego p̄ te impio et pec-
catore: vt tue iniquitates mei sanguinis effu-
sione lauarent: magno silētio et magna pa-
tientia traditorē meū ptuli. Nōne imitabe-
ris me: vt et tu non reddas mala p̄ malis.
Animaduertēs igit et intelligēs quid p̄ il-
lo fecerit domin⁹: et eius exemplo ad p̄fec-
tionē p̄ficiens: dicit: Si reddidi retribuē-
tibus mihi mala: Id ē si nō feci quod tu fa-
ciendo docuisti. **Decidā** ergo ab ini-
micis meis inanis. Et bene nō ait: si
reddidi tribuentib⁹ mihi mala: sed retribu-
entibus. Qui enī retribuit: iam aliquid ac-
ceperat. Maioris autē patientie est: nec ei
mala repēdere: qui accept⁹ beneficijs red-
dit mala p̄ bonis: q̄ si nullo ante accepto
bñficio nocere voluisset. Si reddidi ergo
iniquitates retribuētibus mihi mala: id ē si te non
imitatus sum in illo silētio: hoc ē patientia
tua quā p̄ me opatus es: decidā ab inimi-
cis meis inanis. Inaniter. n. se iactat: qui
cū et ipse homo sit: cupit se de homine vin-
dicare. Et cū superare hominē palā que-
rit: occulte a diabolo superat. Inanis effe-
ctus: vana et supba leticia: qd̄ quasi vinci
non potuit: Intelligit q̄ iste vbi maior fiat
victoria: et vbi pater reddat q̄ videt in oc-
culto. Ne itaq; reddat retribuētib⁹ mala:
iram potius q̄ hominē vincit: illis etiā lit-
terū erudit⁹: in quibus scriptū est: Ad hō-**

Alia s̄
t merito.

est qui vincit irā: q̄ qui capit ciuitates. Si reddidi retribuētibus mihi mala: decidā ḡ ab inimic̄ meis inanis. Jurare videt̄ p̄ execrationē: qd̄ ē grauissimū iururandi genus: cū homo dicit: si illud feci: illud p̄nar. Sed aliud est iuratio in ore iurantis: aliud in significatione p̄phetant̄. Hic. n. dicit quid vere cōtingat hominib⁹ qui reddunt retribuētib⁹ mala: nō quod sibi aut alicui quasi iureiurando imp̄cetur. Persequatur: ergo: inimicus animā meā et cōprehendat: Iterū inimicū singulari numero nominās: illuz magis magisq̄ manifestat: quē sup̄ius velut leonem appellauit. Ipse enī animā p̄sequit: et si de ceperit: cōprehendet. Nam hoies vsq̄ ad interfectionē corpis sciuunt. Animā vero post illā visibilē mortē in potestate habere nō possunt. Diabolus aut̄ quas aīas p̄secutus cōprehenderit: possidebit. Et conculet in terra vitā meā: Id est cōculcando terrā faciat vitā meā: cibū: sez suū. Non enī tm̄ leo: sed etiā serpens appellat⁹ est: cui dictū est: Terraz manducabis. Et peccatori hōi dictum ē: Terra es: et in terrā ibis. Et gloriā meā in puluerē deducat. Hic est ille puluis: quē proijcit ventus a facie terre: superborū sez vana et inepta iactātia et inflata et nō solidata: tanq̄ vento elatus: pulueris globus. Recte itaq̄ hic posuit gloriā: quā non vult in puluerē deduci. Vult enī eam solidāz habere in conscientia corā deo: vbi nulla iactātia est: Qui gloriatur inquit: in domino gloriatur. Ista soliditas in puluerē deducitur: si per superbiā quisq̄ cōtemnēs secreta cōscientie: vbi solus deus hominē p̄bat: velut apud infantes gloriari. Hinc est qd̄ alibi dicit deus: Cōteret ossa placentiū hoibus. Qui aut̄ bñ didicit vel exptus est vitioruz sup̄andorū gradus: intelligit hoc vitū inanis glorie: vel solū vel maxie cauendū cē p̄fectis. Quo p̄mo enī vitio lapsa est aīa: hoc vltimū vincit. Initiū aut̄ oīs peccati sup̄bia. Et initiū sup̄bie hominis: apostatare a deo. Exurge domine in ira tua: Quid adhuc iste quē p̄fectū dicim⁹: ad iram puocat deū: Nōne videndū est ne potius ille p̄fectus sit: qui cū lapidaret: dixit: Bñe ne statuas illis hoc peccatum: An et iste: nō aduersus hoies hec p̄catur: sed aduersus diabolū et angelos eius: quorū possessio peccatores atq̄ impij homies sunt: Nō ergo seuiens: sed misericors ad

uersus eū orat: quisq̄ orat vt ei auferatur ista possessio ab illo dño qui iustificat impiū. Cū. n. iustificatur impius: ex impio fit iustus. Et ex possessione diaboli: migrat in templū dei. Et qm̄ pena ē: vt cuiq̄ auferat possessio in qua dñari desiderat: hāc penā dicit iraz dei aduersus diabolū: vt desinat possidere quos possidet. Exurge dñe i ira tua. Exurge: hic appare dixit: hūanis vide licet et latentibus verbis. Quasi deus dormiat: cū in secret̄ suis incognit⁹ latet. Exaltare in finibus inimicorū meorū: Fines dixit ipsam possessionē. Vbi vult deum exaltari potius: id ē honorari et glorificari: q̄ diabolū: dum impij iustificantur: et laudant deū. Et exurge dñe deus meus in precepto qd̄ mandasti: Id est qz hūilitatē p̄cepisti: hūilis appare. Et tu prior imple qd̄ p̄cepisti: vt exemplo tuo vincētes superbiā: nō possideant a diabolo: q̄ aduersus tua p̄cepta superbiā p̄suasit dicēs: Ad inducate et apientur vobis oculi: et eritis tanq̄ dii. Et cōgregatio populorū circūdabit te. Duplex intellectus ē. Cōgregatio enī p̄p̄oz: siue credentiū: siue p̄sequentiū p̄t accipi: quorū vtrūq̄ eadē dñi nostri hūilitate factū est: Quā p̄temnens p̄sequentū multitudō: circūdedit eū. Be qua dictū ē: Quare fremuerūt gentes: et populi meditati sunt inania. Credentiū aut̄ p̄ eius humilitatē multitudō ita eum circūdedit: vt verissime diceretur: Licitas ex pte israel facta ē: vt plenitudo gentū intraret. Et illō: Postula a me et dabo tibi gentes hereditatē tuam: et possessionē tuā terminos terre. Et propter hanc in altum regredere: Id ē p̄pter hanc congregationē regredere in altū: quod resurgendo et in celū ascendēdo fecisse intelligitur. Ita enī glorificatus: dedit sp̄m̄ sanctū. Qui ante glorificationē eius dari nō posset: Sicut in euāgelio positū est: Spiritus aut̄ nōdū erat datus: quia Iesus nondū erat glorificatus. Regressus ergo in altum p̄pter congregationē populorū: misit spiritū sanctū. Quo impleti predicatorēs euangelij: orbem terraz ecclesijs impleuerūt. Potest et sic iste sensus intelligi: Exurge dñe in ira tua: et exaltare in finib⁹ inimicorū meorū: Id ē exurge in ira tua: et nō te intelligant inimici mei. Ut hoc sit exaltare: id ē altus efficere: nō intelligaris: quod refertur ad illud silentiū. Sic enī de hac exaltatione in alio psalmo dicit: Et ascendit

Alia lra
t synagoga.

super cherubin et volauit. Et posuit tenebras latibulum suum. Quia exaltatione: id est occultatione: cum de merito peccatorum suorum non intellexerint qui te crucifigent: congregatio credentium circumdabit te. Ipsa enim humilitate exaltatus est: id est non est intellectus. Et ad hoc referatur. Et exurge domine deus meus in precepto quod mandasti: Id est cum appares humilis: altus esto: ut non intelligant inimici mei. Iusto autem sunt peccatores inimici: et pro impij. Et congregatio populorum circumdabit te: Id est per hoc ipsum quod te non intelligunt qui te crucifigent: credent in te gentes: atque ita congregatio populorum circumdabit te. Sed quod sequitur: si vere hoc significat: plus doloris habet: quia iam incipit sentiri: quod leticie: quia intelligitur. Sequitur enim: Et propter hanc in altum regredere: Id est et propter hanc congregationem generis humani qua ecclesie referte sunt: in altum regredere: id est rursus desine intelligi. Quid est ergo et propter hanc: nisi quia et ista te offensura est: ita ut verissime pronuncies dicens: Putas cum venerit filius hominis inueniet fide super terram: Item dicit de pseudo prophetis qui intelligunt heretici: propter eorum iniquitatem refrigescet caritas multorum. Lumen ergo et in ecclesijs: hoc est in illa congregatione populorum atque gentium: ubi nomen christianum latissime peragatum est: tanta erit abundantia peccatorum quae iam ex magna parte sentitur: none illa hic predicatur: que per alium quoque prophetam denunciata est fames verbi: Nonne et propter hanc congregationem peccatis suis a se lumine veritatis abalienantem in altum regreditur: id est ut aut nullis: aut per paucis. De quibus dictum est: Beatus qui perseverauerit usque in finem: hic saluus erit: teneat et percipiat sincera fides: et ab omnium prauarum opinionum labe purgata. Non ergo in merito dicitur. Et propter hanc congregationem in altum regredere: Id est secedere rursus in altitudinem secretorum tuorum: etiam propter hanc congregationem populorum quae habet nomen tuum: et facta tua: non facit. Sed siue superior: siue ista sit congruentior huius loci expositio: siue iudicio alterius alicuius melioris aut pariter: convenientissime sequitur: **Domine iudicat populos.** Siue enim in altum regressus est: cum post resurrectionem ascendit in celum: bene sequitur: **Domine iudicat populos** quia inde venturus est iudicare viuos et mortuos. Siue in altum regredietur: cum peccatores christianos deseret intelligentia veri-

tatis: quia de ipso aduentu dictum est: Putas veniens filius hominis inueniet fide suas in terra: Dominus enim iudicat populos. Quis dominus nisi Iesus christus? Pater enim non iudicat quemquam: sed omne iudicium dedit filio. Quapropter hec anima quae perfecte orat: unde de quemadmodum non timeat iudicij diem: et vere securo desiderio dicat in oratione: **Adueniat regnum tuum. Iudica:** inquit: **me domine secundum iustitiam meam:** In superiori psalmo infirmus deprecabatur: misericordiam potius implorans dei: quam commemorans vllum meritum suum. Quonia filius dei peccatores venit vocare in penitentiam. Itaque ibi dixerat: **Saluum me fac domine propter misericordiam tuam:** id est non propter meritum meum. Nunc autem quonia vocatus tenuit et seruauit precepta que accepit: audet dicere: **iudica me domine secundum iustitiam meam: Et secundum innocentiam meam super me.** Ista est vera innocentia: quae nec inimico nocet. Itaque bene se iudicari postulat secundum innocentiam suam: qui vere dicere potuit: **Si reddidi retribuentibus mibi mala.** Quod autem addidit: **super me:** non ad innocentiam tantum: sed ad iustitiam quoque subaudiri potest. Et iste sit sensus: **Iudica me domine secundum iustitiam meam: et secundum innocentiam meam:** que iustitia et innocentia super me est. Quo additamento demonstrat: id ipsum: quod anima iusta est innocens: non per se habere: sed per illustrantem et illuminantem deum. De hac enim dicit in alio psalmo: **Tu illuminabis lucernam meam domine:** Et de Joanne dicitur: **Quia non erat ille lumen: sed testimonium perhibebat de lumine.** Ille erat lucerna ardens et lucens. Lumen ergo illud veri anime tanquam lucerne accedunt: non alieno sed proprio splendore prefulget: quod est ipsa veritas. Ita ergo dicitur: **secundum iustitiam meam et secundum innocentiam meam super me:** tanquam si lucerna ardens et lucens diceret: **Iudica me secundum flammam que super me est:** id est non qua sum ego: sed qua fulgeo accensa de te. **Consummetur autem nequicia peccatorum:** Consummetur inquit: proficiatur secundum illud quod est in Apocalypsi. **Iustus iustior fiat: et sordidus sordescat adhuc.** Videtur enim consummata nequicia hominis: qui crucifixus filius dei. Sed eorum maior est: qui noluerunt recte viuere: et oderunt precepta veritatis: pro quibus crucifixus est filius dei. **Consummetur ergo inquit nequicia peccatorum:** id est pueniatur ad summam nequiciam: ut possit iustum iam venire iudici-

um. Sz qm̄ nō solū dictū est: sordidus for-
 descat adhuc: sed etiā dictū est: iustus iu-
 stior fiat: annectit ⁊ dicit: **Et dirige iu-
 stum: scrutās corda ⁊ renes deus.**
 Quō q̄ iust⁹ dirigi pōt: nisi in occulto: qm̄
 etiā ecclesia illa que initio tpm̄ christiano-
 rū: cū ad huc p̄secutiōe seculariū hominū
 sancti p̄merent: miranda videbat hoib⁹.
 Nunc postq̄ in tanto culmine nomē cepit
 esse christianiū: creuit hypocrisis: id ē simu-
 latio: eoz scz q̄ noīe christiano: malūt hōi-
 bus placere q̄ deo. Quō ergo dirigitur iu-
 stus in tanta p̄fusione simulatiōis: nisi dū
 scrutatur corda ⁊ renes de⁹: vidēs oim̄ co-
 gitationes q̄ noīe cordis significare sunt: ⁊
 delectationes q̄ nomine renū intelligunt.
 Recte quippe t̄paliū ⁊ terrenarū rerū de-
 lectatio: renib⁹ tribuitur: qz ⁊ ip̄a ps est in-
 ferioz hominis: ⁊ ea regio est vbi carnalis
 generationis voluptas habitat: per quaz
 in hanc erūnosam ⁊ fallacis leticie vitā: p̄-
 successionē plis natura hūana trāsfundit.
 Scrutās q̄ cor nostrū de⁹: ⁊ p̄spiciens ibi
 esse vbi est thesaur⁹ nr̄: id est in celis: Scru-
 tās etiā renes: ⁊ p̄spiciens nō nos acq̄escere
 carni ⁊ sanguini: s̄ delectari in dño: dirigit
 iustū in ipsa p̄sciētia corā se: vbi nullus ho-
 minū videt: s̄ solus ille q̄ p̄spicit qd quisq̄
 cogitet: ⁊ quid quēq̄ delectet. Finis. n. cu-
 re delectatio est: qz eo q̄sq̄ curis ⁊ cogita-
 tionib⁹ nititur: vt ad suā delectationē pue-
 niat. Elidet igit̄ curas nostras: qui scrutat
 cor. Elidet aut̄ fines curarū: id est delecta-
 tiones: qui p̄scrutat renes. Ut cū inuene-
 rit: nō ad p̄cupiscentiā carnis: neq̄ ad cō-
 cupiscentiā oculoꝝ: neq̄ ad ambitionē se-
 culi: q̄ oīa trāseunt tanq̄ vmbra: inclinari
 curas nostras: s̄ ad gaudia rerū eternarū
 sustollī: que nulla cōmutatiōe violant: di-
 rigit iustū scrutās corda ⁊ renes de⁹. Ope-
 ra enī nostra q̄ factis ⁊ dictis opamur: p̄nt
 esse nota hoib⁹: sed quo aīo fiant: ⁊ quo
 p̄ illa puenire cupiam⁹: solus ille notuit q̄
 scrutat corda ⁊ renes de⁹. **Iustū ⁊ au-
 xiliū meū a dño: qui saluos facit re-
 ctos corde.** Buo sunt officia medicine:
 Unū q̄ sanat infirmitas: Alterū q̄ sanitas
 custodit. Juxta illud p̄mū: dictū ē in supi-
 ore psalmo: Misere mei dñe: qm̄ infir-
 mus sū. Juxta s̄ alterū: in hoc psalmo di-
 cit̄: Si est iniquitas in manib⁹ meis: Si red-
 didi retribuētib⁹ mibi mala: decidā merito
 ab inimic̄ meis inanis. Ibi enī infirmus
 vt liberet̄. Hic iā sanus ne corrupat̄: orat.

Alia lra. t dirige.

Alia lra. ad iustū.

Juxta illud: ibi dicit̄: Saluus me fac p̄
 misericordiaz tuā. Juxta istud: h̄ dicit̄: Judica
 me dñe s̄m̄ iusticiā meā. Ibi enī: vt a mor-
 bo euadat remediū: h̄ aut̄: ne in morbu re-
 cidat tuitionē petit. Juxta illd̄: dicit̄: Sal-
 uū me fac dñe s̄m̄ misericordiam tuā. Juxta s̄
 d̄: Iustū auxiliū meū a dño: q̄ saluos fa-
 cit rectos corde. Et illa enī ⁊ ista saluos fa-
 cit. Sz illa ex egritudine ad salutē trāsfert:
 hec in ipsa salute p̄seruat. Itaq̄ ibi: mise-
 ricors auxiliū est: qz nullum habet meritū
 pctōz q̄ adhuc iustificari desiderat: credēs
 in eū q̄ iustificat impiū. Hic aut̄: iustū au-
 xiliū est: qd iam iusto tribuit. Bicat q̄ ibi:
 peccator: qui dixit: Infirmitus sum: Saluus
 me fac domine p̄pter misericordiā tuam.
 Et dicat hic iustus: qui dixit: Si reddidi
 retribuētib⁹ mibi mala. Iustū auxiliū
 meū a domino: qui saluos facit rectos cor-
 de. Si enī medicinā exhibet qua sanemur
 infirmi: quātomagis eā qua custodiamur
 sani. Quoniā si cū adhuc peccatores esse
 mus: christus p̄ nobis mortuus est: quan-
 tomagis nunc iustificati: salui erimus ab
 ira p̄ ipsum. Iustū auxiliū meū a domino
 qui saluos facit rectos corde. Dirigit iu-
 stū: scrutās corda ⁊ renes deus. Iusto aut̄
 auxilio: saluos facit rectos corde. Non si-
 cut scrutat corda et renes: ita saluos facit
 rectos corde ⁊ renibus: quia cogitationes
 male sunt in prauo corde: ⁊ bone in rec-
 to corde. Delectationes autem non bone
 ad renes pertinent: quia inferiores sunt at-
 q̄ terrene. Bone vero non ad renes: sed
 ad ipsum cor. Propterea nō ita dici pos-
 sunt recti renibus: sicut dicuntur recti cor-
 de. Cum iam vbi cogitatio: ibi et delecta-
 tio est. Quod fieri non potest: nisi cū diui-
 na atq̄ eterna cogitantur. Bedisti inquit
 leticiā in corde meo: cū dixisset: Signatū
 est super nos lumē vultus tui domine. Nā
 phantasmata rez temporalū que sibi ani-
 mus fingit: cuz se spevana mortalit̄q̄ iacta-
 tur: quibus inanib⁹ imaginatiōib⁹ afferat se
 pe deliram insanāq̄ leticiā: non tamen
 cordi hec delectatio: sed renibus tribuēda
 est: quia ille omnes imaginationes de infe-
 rioribus: hoc est terrenis carnalibusq̄ re-
 bus attracte sunt. Ita fit: vt scrutās corda
 ⁊ renes deus: ⁊ p̄spiciens in corde rectas
 cogitationes: in renibus nullas delectatio-
 nes: iustū auxiliū p̄beat: rectis corde: vbi
 mundis cogitationibus superne delectati-
 ones sociantur. Et ideo in alio psalmo cū

dixisset: Insuper et usque ad noctem increperunt me renes mei: subiecit de auxilio dicens: Providebā dominus in conspectu meo semper: quoniam a dextris est mihi ne commovear. Ubi ostendit suggestiones tamen se a renibus passū: non etiam delectationes: quod si pateret: utique commoveret. Dixit autem a dextris est mihi dominus ne commovear: deinde subiungit: propter hoc letatus est cor meum: ut renes eum increpare potuerint non delectare. Non itaque in renibus: sed ibi facta est delectatio: ubi aduersus renū increpationem percussus est deus a dextris esse: id est in corde

Alia lra
et patiens.

Deus iudex iustus fortis et loganimis: Quis deus iudex: nisi deus qui iudicat populos. Ipse iustus: qui reddet unicuique iuxta opera sua. Ipse fortis: qui etiam persecutores impios: cum sit potentissimus pro nostra salute tolerauit. Ipse loganimis: qui etiam ipsos qui persecuti sunt: non statim post resurrectionem ad supplicium rapuit: sed sustinuit: ut se aliquando ad salutem ab illa impietate conuerterent. Et adhuc sustinet: seruans ultimo iudicio ultimam penam: et nunc usque inuitans peccatores ad penitentiam. **Non ira adducens per singulos dies.** Significanti fortasse dicit: iram adducens: quod irascens. Et ita in exemplaribus grecis inuenimus. Ut non sit in ipso ira qua punit: sed in animis eorum ministroꝝ qui preceptis veritatis obtulerant: per quos iubetur etiam inferioribus ministerijs qui vocantur angeli iracundie: ad puniēda peccata. Quos iam non propter iusticiam qua non gaudent: sed propter maliciam pena humana delectat. Non ergo deus iram adducit per singulos dies: id est non per singulos dies ad vindictam congregat ministros suos. Nunc enim patientia dei ad penitentiam inuitat. Ultimo vero tempore: cum ibi homines propter duritiam suam et cor impenitens: thesaurizauerint sibi iram in die ire et reuelationis iusti iudicij dei gladium suū vibrabit.

Alia lra
et pueri fuerit.

Nisi conuertimini: inquit: gladium suū vibrabit: potest ipse homo dominicus gladius dei intelligi bis acutus: id est framea: que non vibrauit primo aduentu: sed tanquam in vagina humilitatē abscondit. Vibrabit autem: cum in secundo aduentu veniens iudicare viuos et mortuos: in manifesto splendore claritatis sue: iustis lumine suo: et terrore impijs coruscabit. Nam in alijs exemplaribus pro eo quod est Gladium suū vibrabit. Frameam suam splendificabit: positum est. Quo verbo conuenientissime si-

gnificari arbitror ultimū dominice claritatis aduentum: quandoquidem ex ipsius persona intelligitur: quod alius psalmus habet: Libera domine ab impijs animam meam: frameam tuam ab inimicis manus tue. **Arcum suum tetendit et parauit illum.** Non passim verborum tempora pretereunda sunt: quod gladium de futuro dixit vibrabit: arcum de preterito tetendit. Deinde preteriti temporis consequitur verba. **Et in ipso parauit vasa mortis: sagittas suas ardentibus operatus est.** Arcus ergo istius: scripturas sanctas: libenter acceperim: ubi fortitudine noui testamenti: quasi neruo quodam: duricia veteris flexa et edomita est. Hinc tanquam sagitte emittuntur apostoli: vel diuina preconiā iaculantur. Quas sagittas ardentibus operatus est: id est qui percussit diuino amore flagrant. Quia enim alia sagitta percussa est: que dicit: Inducite me in domum vini: constituite me inter vngenta: constipate me inter mella: quoniam vulnerata caritate ego sum. Quibus alijs sagittis accedat: qui redire ad deum cupiens: et ab ista peregrinatione remeare: aduersus dolosas linguas petit auxiliū. Et ei dicitur: Quid des tibi: aut quid adicias tibi aduersus linguam dolosam: Sagitte potentis acute: cum carbonibus vastatorijs: Id est: quibus percussus atque inflamatus: tanto amore ardeas regni celorum: ut omnium resistentium et a proposito reuocare volentium: linguas prenas: et persecutiones eorum derideas: dicens: Quis me sepabit a caritate christi: tribulatio: an angustia: an persecutio: an fames: an nuditas: an piculum: an gladius? **Lertus sum enim inquit: quia neque mors: neque vita: neque angelus: neque principatus: neque potentia: neque futura: neque virtus: neque altitudo: neque profundum: neque creatura alia poterit nos seperare a caritate dei: que est in christo Iesu domino nostro.** Sic ardentibus sagittas suas operatus est. Nam in grecis exemplaribus ita inuenitur: sagittas suas ardentibus operatus est. Latina autem: ardentibus: plerumque habet. Sed siue ipse sagitte ardeat: siue arde re faciat: quod utique non potest: nisi et ipse ardeant: integer sensus est. Sed quia non sagittas tantum: sed etiam vasa mortis dixit in arcu domini parasse. Queri potest que sint vasa mortis: An forte heretici: Nam et ipsi ex eodem arcu: id est ex eisde scripturis in animas non caritate inflammandas: sed venenis perimendas insiliunt: quod non contingit

Alia lra
et effectus.

Canth
Lantini

terre: quia abscondisti haec a sapientibus: et reuelasti ea paruulis. Item in Ecclesiastico dicit: Confitemini domino in omnibus operibus eius. Et hec dicitis in professione: opera domini vniuersa bona valde. Quod in isto psalmo intelligi potest: si quis pia mente domino adiuuante: distinguat inter iustorum premia: et supplicia peccatorum. Quoadmodum his duobus vniuersa creatura quam deus a se condidit regit: mirifica et pauca cognita pulchritudine decorat. Ita ergo ait: Confitebor domino secundum iustitiam eius: tanquam ille qui viderit non factas tenebras a deo: sed ordinatas tamen. Deus enim dixit: Fiat lux: et facta est lux. Non dixit: fiat tenebrae: et facte sunt tenebrae: et tamen ipse ordinauit. Et ideo dixit: Visiuit deus in luce et tenebras. Et vocauit deus lucem diem: et tenebras vocauit noctem. Ista distinctio aliter fecit et ordinauit: aliud autem non fecit: sed tamen etiam hoc ordinauit. Ita vero tenebrae significari peccata: et in propheta inuenimus qui dicit: Et tenebrae tue tanquam meridies erunt. Et in Apolo dicitur: Qui odit fratrem suum: in tenebris est. Et illud precipue: Abijciam opera tenebrarum: et in duamur arma lucis: Non quod aliquid sit natura tenebrarum: Omnis enim natura in quantum natura est: esse cogit. Esse autem: ad lucem pertinet: non esse ad tenebras. Qui ergo deserit eum a quo factus est: et inclinatur in id vnde factus est: in nihilum. in hoc peccato tenebrarum: et tamen non penitus perit: sed in infimis ordinatur. Itaque postquam dixit: Confitebor domino: ne peccatorum confessionem intelligerem: subiicit ultimum. Et psallam nomini domini altissimi. Psallere autem ad gaudium pertinet. Penitentia vero peccatorum ad tristitiam. Potest iste psalmus etiam in persona domini hominis intelligi: si modo ea quae ibi humiliter dicta sunt: ad nostram infirmitatem referantur: quam ille gestabat.

ExPLICIT Tract. de ps. VII. Incipit Tract. de ps. VIII. **I**n fine per torcularibus: Ps. ipsi David.

Nihil de torcularibus in textu eius psalmi cuius iste titulus est: dicere videtur. In quo apparet multis et varijs similitudinibus vnam eademque rem in scripturis sepe insinuari. Torcularia ergo possumus accipere ecclesias: eadem ratione quae et area intelligitur ecclesiam. Quia siue in area siue in torculari nihil aliud agitur: nisi ut fructus ab integumentis purgentur qui necessaria erant: et ut nascerentur: et ut crescerent: atque ad maturitatem vel messis vel vindemie peruenirent. His ergo vel integumentis vel sustentaculis: id est paleis in area frumenta: et vinacis in torcularibus vina exuuntur. Sic

in ecclesijs a multitudine secularium hominum qui simul cum bonis congregantur (quibus ut nascerentur et apti fierent verbo diuino: necessaria erat illa multitudo) id agitur: ut spirituali amore per operationem ministrorum dei separentur. Agitur enim nunc ut non loco: sed affectu interim separentur boni a malis: quibus simul in ecclesijs quibus attinet ad corporalem presentiam: perueniunt. Aliud autem erit tempus: quod vel frumenta in horrea: vel vina in cellas segregentur. Frumenta inquit recondentur in horreis: paleas autem comburentur igni inextinguibili. Eadem res in alia similitudine sic intelligi potest: China recedet in apothecis: vinacia vero pecoribus piscietur: ut veteres pecorum: per penis gebennarum per similitudinem intelligere liceat. Est alius intellectus de torcularibus: dum tamen ab ecclesiarum significatione non recedat. Nam et verbum diuinum potest vna intelligi. Victus est enim et dominus botrus vine: quem ligno suspensum: de terra permissionis qui premissi erant a populo israel: tanquam crucifixum attulerunt. Verbum itaque diuinum: cum enunciationis necessitate usurpat vocis sonum: quo in aures perueniat audientium: eodem sono vocis tanquam vinacis: intellectus tanquam vinum includitur: et sic vna ista in aures venit: quasi in calcatoria torculariorum. Ibi autem discernitur: ut sonus versus ad aures valeat: intellectus autem memoria eorum qui audiunt: velut quodam lacu excipitur: inde transeat in morum disciplinam et habitum mentis: tanquam de lacu in cellas: in quibus si negligentia non acuerit: veritate firmabitur. Acuit namque in iudeis: et hoc aceto domini potauerunt. Nam illud vinum quod de generatione vitis noui testamenti bibiturus est cum sanctis suis dominus in regno patri sui: suauissimum atque firmissimum sit: necesse est. Solent accipi torcularia etiam martyria: tanquam afflictione persecutionum calcatis eis: qui christi nomen confessi sunt. Adhortalia eorum tanquam vinacia in terra remanserunt. Die autem in requie celestis habitatio emanauerunt. Sed neque isto intellectu ab ecclesiarum fructificatione disceditur. Psallitur ergo per torcularibus: per ecclesie constitutione: cum dominus noster postquam surrexit: ascendit in celos. Tunc enim misit spiritum sanctum: quo impleti discipuli: cum fiducia predicauerunt verbum dei: ut ecclesie congregarentur. Itaque sequitur:

Domine dominus noster: quod admirabile est nomen tuum in vniuersa terra. Quero vnde sit ad